

JOSEPH E. STIGLITZ

Mitt Romney'nin payına düşen

Güncel araştırmalar, **ekonomik sistemin adil olmadığı** inancının hem işbirliğini, hem de bu yöndeki çabaları baltaladığını gösteriyor. Zira Amerikalılar ekonomik sistemin adil olmadığına giderek daha fazla inanıyorlar ve vergi sistemi de bu adaletsizlik duygusunun simgesi olmuş durumda.

Joseph E. Stiglitz, Columbia Üniversitesi'nde Profesör ve Nobel Ekonomi ödülü sahibidir. Son kitabı The Price of Inequality How Today's Divided Society Endangers our Future - Eşitsizliğin Bedeli: Günümüzün Bölünmüş Toplumu Geleceğimizi Nasıl Tehdit Ediyor ismini taşımaktadır.

>> Willard Mitt Romney, Amerikalı iş adamı ve 2012 seçimlerinde Cumhuriyetçi Parti'nin başkan adayı olan politikacı.

Willard Mitt Romney'nin gelir vergisi hakkındaki görüşleri, ABD başkanlık seçimlerinde başlıca konulardan biri oldu. Yalnızca ucuz siyaset mi, yoksa gerçekten önemi var mı? Aslına bakılırsa önemi var, hem de yalnızca Amerikalılar için değil.

ABD'deki başlıca politik tartışma konusu, devletin rolü ve kolektif eylem ihtiyacıdır. Modern bir ekonomide merkezde olan özel sektör, başarısını tek başına garanti edemez. Örneğin, 2008'de başlayan mali kriz, yeterli denetim ihtiyacı olduğunu sergilemiştir.

Dahası, etkin denetimin ötesinde (rekabet için gerekli adil şartların sağlanması dâhil), modern ekonomiler teknolojik yeniliğe dayanmaktadır ve bu da temel araştırmaların hükümet tarafından finanse edilmesine bağlıdır. Bu, kamu malının bir örneğidir yani hepimizin

fayda sağladığı fakat özel sektöre güvenirse yeterince (veya hiç) bulamaya-
cağımız varlıklardır.

ABD'deki muhafazakâr politikacılar, kamu tarafından sağlanan eğitimin, teknolojinin ve altyapının önemi

mini yabana atıyorlar. Bu kamu mallarını devletlerin sağladığı ekonomiler, sağlamayanlara göre çok daha iyi performans gösteriyor.

Fakat kamu mallarının bedeli ödenmeli ve herkesin üzerine düşen bedeli ödemesi zorunlu olmalı. Bunun ne gerektirdiği konusu anlaşmazlık konusu olabilse de, bildirdikleri gelirlerinin (Cayman Adaları'ndaki ve diğer vergi sığınaklarında kazanılan para ABD makamlarına bildirilmiyor olabilir) yüzde 15'ini ödeyen gelir dağılımının en tepesindekiler bariz şekilde üstlerine düşeni ödemiyorlar.

BALIK BAŞTAN KOKAR...

Balık baştan kokar, diyen eski bir özdeyiş vardır. Başkanlar ve onların çevresindekiler kendi üstlerine düşen vergiyi ödemezlerse başkasının ödemesini nasıl bekleyebiliriz? Peki, kimse ödemezse, ihtiyaç duyduğumuz kamu mallarının finanse edilmesini nasıl bekleyebiliriz?

Demokrasiler, vergi ödeme konusunda güven ve işbirliğine bel bağlamıştır. Her bir birey kendi payına düşen vergiyi vermekten kaçınmak için zenginler kadar enerji ve kaynak ayırsaydı, vergi sistemi ya çökerdi ya da yerini çok daha fazla müdahaleci ve zorlayıcı bir sistem alırdı. Her iki seçenek de kabul edilemez.

Daha geniş anlatımıyla, her bir sözleşme yasal yollarla yürütülmeye zorlansaydı, piyasa ekonomisi işleyemezdi. Fakat güven ve işbirliği ancak sistemin adil olduğuna inanılıyorsa ayakta kalabilir. Güncel araştırmalar, ekonomik sistemin adil olmadığı inancının hem işbirliğini, hem de bu yöndeki çabaları baltaladığını gösteriyor. Zira Amerikalılar ekonomik sistemin adil olmadığına giderek

daha fazla inanıyorlar ve vergi sistemi de bu adaletsizlik duygusunun simgesi olmuş durumda.

Milyarder yatırımcı Warren Buffet, yalnızca zorunlu olduğu vergileri ödemesi gerektiğini fakat kendi gelirini sekreterinin gelirinden daha düşük oranda vergilendiren bir vergi sisteminde bir şeylerin temelden yanlış olduğunu savunuyor. Buffet haklı. Benzer bir pozisyon alsaydı Romney affedilebilirdi. Aslında bir "Nixon Çin'de" anı yaşanabilir, zenginler için daha yüksek vergileri savunan iktidarının zirvesindeki varlıklı bir politikacı, tarihin yönünü değiştirebilirdi.

Ama Romney bunu yapmayı tercih etmedi. Belli ki spekülasyonu zorlu çalışmadan daha düşük oranda vergilendiren bir sistemin ekonomiyi bozduğunu kabul etmiyor. Gerçekte en zenginlerin ekonomistlerin rant diye adlandırdığı şekilde kazandıkları paralar ekonomi pastasının büyümesinden değil, mevcut pastadan daha büyük bir dilim kapmalarından kaynaklanıyor.

EKONOMİK EŞİTSİZLİK SİYASİ EŞİTSİZLİĞE DÖNÜŞÜYOR

Tepedeki en zenginler arasında üretimi kısıtlayıcı rekabeti önleyici uygulamalara girişerek gelirlerini ar-

tıran birtakım tekeller, şirketlerin kârlarından kendilerine daha fazla pay almak ve çalışanlara daha az miktar bırakmak için kurumsal yönetimi düzenleyen yasaların yetersizliklerini suistimal eden CEO'lar ve yıkıcı borçlandırma ile genellikle yoksul ve orta kesim hane halklarını hedef alan tavizkâr kredi kartı uygulamaları yürüten bankacılar yer alıyor. Rant peşinde koşmak ve eşitsizliğin, en yüksek vergi dilimi için oranların düştüğü, denetim düzenlemelerinin içinin boşaltıldığı ve mevcut kuralların uygulanmasının zayıflatıldığı bir anda artması belki de bir tesadüf değil. Rant peşinde koşma fırsatları ve getirisi arttı.

Günümüzde toplam talepteki yetersizlik, yüksek işsizlik oranlarına, ücretlerin düşmesine, eşitsizliğin artmasına ve kısır bir döngü halinde tüketimi kısıt-

layarak, hemen hemen bütün gelişmiş ülkelerin başını ağrıttıyor. Artık eşitsizlikle, ekonomik istikrarsızlık arasında bağ olduğu, giderek daha fazla kabul görüyor.

Bir başka kısır döngü daha var. Ekonomik eşitsizlik, siyasi eşitsizliğe dönüşüyor bu da sonuç olarak ekonomik

eşitsizliği daha çok artırıyor. Örneğin son 10 yıldır en az yüzde 13 oranında gelir vergisine tabi olduğunda ısrarcı olan Romney gibi insanların kendi paylarına düşeni ödememesine izin veren bir vergi sistemi yoluyla. Sonuç olarak ortaya çıkan ve piyasa güçlerinin olduğu kadar politikanın da bir sonucu olan ekonomik eşitsizlik, bugünkü genel ekonomik zafiyete katkı yapıyor.

Romney vergi kaçakçısı olmayabilir, böyle bir sonuca ancak derinlemesine bir incelemeden sonra ABD Gelirler İdaresi (IRS) varabilir. Fakat ABD'deki en yüksek gelir vergisi diliminin yüzde 35 olduğu göz önüne alındığında, kendisi kesinlikle büyük bir vergi kaçınanıdır. Tabii ki sorun yalnızca Romney değil. Vergiden kaçınıyor olunması belirgin şekilde, modern bir ekonominin onlar olmadan büyüyemeyeceği kamu mallarının finanse edilmesini güçleştirmektedir. Daha da önemlisi Romney'nin ölçeğinde vergiden kaçınma, sistemin temelini adil olduğu inancını baltalamakta ve böylece toplumu bir arada tutan bağı zayıflatmaktadır.

Günümüzde toplam talepteki yetersizlik, yüksek işsizlik oranlarına, ücretlerin düşmesine, eşitsizliğin artmasına neden oluyor ve bu durum kısır bir döngü halinde tüketimi kısıtlayarak, hemen hemen bütün gelişmiş ülkelerin başını ağrıttıyor.

